

crkv. pročelja. Značajke pročelja odaju da je ono podignuto oko 1300. Iskapanja su pokazala da je to bila prostrana (50,82 × 20 m) trobrodna, presvođena crkva sa starijom zaobljenom apsidom, uz koju su bile pravokutne kapele; brodove su dijelili tanki stupovi. Uz crkvu se nalazio samostan utvrđen zidom s četiri kule. U poč. XVI. st. opatija je napuštena, a 1593. razorili su je Turci. God. 1334. u Topuskom se spominje i župna crkva »sancti Nicolai de Thoplica«. Klasicistička župna crkva Sv. Marije građena je 1830; razorena u ratu 1991. — Događaje iz novije prošlosti evociraju zidne slike Z. Price s prizorima iz II. svj. r. (u kući zasjedanja ZAVNOH-a 1944) i spomenik poginulim partizanima (rad V. Radauša, 1952).

LIT.: Lj. Karaman, O umjetnosti Srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji, HZ, 1948, str. 120–123 i 1950, str. 132. — M. Konjodžić, Sjećanja u kamen uklesana, Zagreb 1960, str. 159. — T. Bäuerlein, Muzejska zbirka u Topuskom, Vijesti MK, 1962, 5. — Z. Horvat, Topusko — pokušaj rekonstrukcije tlocrta, Peristil 1967–68, 10–11. — A. Horvat, Uz Stičnu Marijana Zadnikara, Bulletin JAZU, Zagreb 1980, 2. — Đ. Cvitanović, Sakralna arhitektura baroknog doba, Zagreb 1985. — J. Meder, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992. — Croatian Cultural Heritage in the War 1991–1992, Zagreb 1993. A. Ht.

TOR → JELSA

TORANJ, selo SZ od Pakraca. Na groblju izvan sela stoji ruševna gotička crkva trolisne osnove. Građena je od opeke, a arhit. su detalji od kamena. U unutrašnjosti su ostaci rebara gotičkoga svoda, a sučelice svetištu je šiljasti dovratnik. Kamena kružišta na prozorima su oštećena. Crkva, pokrivena čunjastim krovom (propao), služila je 1757–1931 (kada je u selu sagrađena nova crkva, posvećena također Sv. Pantelejmonu) pravosl. bogoslužju.

LIT.: D. Szabo, Epilog, Narodna starina, 1928, 16, str. 83. — Lj. Karaman, O umjetnosti Srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji, HZ, 1950, str. 128. A. Ht.

TORDINAC, Ivan, drvorezbar u drugoj pol. XIX. st. Izveo je svu dekorativnu drvorezbariju u crkvi franjevačkoga samostana u Tolisi kraj Brčkoga i u đakovačkoj katedrali.

TÖRÖK, Anton (Antonius), varaždinski srebrnar iz druge pol. XVIII. st., podrijetlom iz Mađarske. Radio u Gorici do 1771, kada odlazi u Ljubljano a potom 1772. u Varaždin. Izrađivao uporabne i ukrasne predmete od srebra. Ušćuvana je njegova kasnobarokna pozlaćena pokaznica u župnoj crkvi Sv. Nikole u Varaždinu.

LIT.: I. Lentić, Varaždinski zlatari i pojasari, Zagreb 1981.

TORTI, Lavoslav, naivni kipar (Knin, 27. II. 1875 — Cavtat, 18. X. 1942). Bio je glazbenik u Nici (1891–93), potom službenik i radnik u Kninu, Drnišu, Makarskoj i Cavtatu. Oko 1925. počinje se baviti skulpturom u kamenu, nadahnut naslijeđem i okolinom u kojoj je živio. Na slobodan način sintetizira ranokršć., romaničku i gotičku umjetnost stvarajući

L. TORTI, Glava profesora, Zagreb, Hrvatski muzej naivne umjetnosti

TRAKOŠČAN

arhaične portrete, autoportrete te grobnu plastiku (*Vaza sa dvije ženske glave, Autoportret, Glava profesora, Vaza*). Većina je njegovih djela nastala 1930–40. Potkraj života bio je čuvar Mauzoleja obitelji Račić u Cavtatu. Za života je izlagao svoje skulpture na cavtatskome groblju i na izložbama naivnih umjetnika.

LIT.: O. Bihalji-Merin, Umjetnost naivnih, Beograd 1959. — V. Maleković, Hrvatska izvorna umjetnost, Zagreb 1973. R.

TOUNJ, selo I od Ogulina. Srednjovj. utvrđeni grad nad provalijom poslije je pregrađen u tvrđavu za smještaj krajiške straže. Bio je opasan zidinama s kulama, unutar kojih su se nalazile drvene kuće (djelomično očuvana samo cilindrična kula). Grad (zvan i *Tovunjska peč*) bio je 1481. u posjedu Stjepana Frankopana, a od 1577. u rukama krajiške vojske. — Barokna kapela Sv. Ivana Nepomuka ima zaobljene niše na dužim stranama broda i drveni zvonik. Neogotička župna crkva Sv. Ivana Krstitelja (1897) lukom je spojena s baroknim zvonikom. Župni dvor potječe iz 1823. — U blizini je zidani poklonac. — Preko potoka Tounjčice je kameni most iz 1775, što ga je majstorski povisio K. Knežić 1835–36.

LIT.: E. Laszowski, Hrvatske povijesne građevine, I, Zagreb 1902, str. 165–172. A. Ht.

TOVARNIK, selo II od Vukovara. Kasnobarokno-klasicistička župna crkva Sv. Bartola i Matije ima namještaj uglavnom iz doba gradnje crkve (1804); teško oštećena u agresiji na Hrvatsku 1991. U parohijskoj crkvi Sv. Georgija (1799) nalaze se, među ostalim, kasnobarokno-klasicistički ikonostas (prema predaji, rad Petra Čortanovića iz 1834) te ikona Bogorodice Jovana Isajlovića (1853).

LIT.: D. Jurman-Karaman i D. Mladinov, S evidencionog putovanja u kotaru Vinkovci, Vijesti MK, 1958, 4, str. 107–108. — Croatia and Bosnia-Herzegovina, Sacral Institutions on Target, Zagreb 1992. — Š. Penava, Katolička crkva Sv. Mateja i Bartola, Hrvatski Tovarnik, 1993, 1. — M. Dutkov, Centar Tovarnika, ibid., 1994, 6. A. Ht.

TRAGURION → TROGIR

TRAKOŠČAN, dvorac u Hrvatskome zagorju, Z od Lepoglave. Podignut kao manji burg u sustavu utvrda Zagorske kneževine, ali vrijeme njegove gradnje nije utvrđeno. U osnovi dvorca prepoznatljive su značajke jednos-

TRAKOŠĆAN, viteška dvorana

tavnih romaničkih kaštela u XII—XIII. st. Od mnogobrojnih se feudalnih gospodara ističu Celjski, Jan Vitovec, Korvini, a nakon raspada Zagorske kneževine kao posebno vlastelinstvo uživaju ga Gyulay i, konačno, od 1568. Draškovići. Više je puta proširivan i dograđivan. Znatnije dograđen 1592, kada Draškovići podižu topničke kule s krovštem (prikaz iz 1668. na »Velikoj genealogiji«, ploča s grbom i natpisom Ivana II. Petra Draškovića iz 1592. na zap. kuli). U to se doba dograđuje kat, povisuje središnja kula i oblikuje dvorište s arkadama. Ponovno se dograđuje tijekom XVIII. st., kada u Trakošćanu boravi jedan dio Draškovićeve banderija (prikaz iz 1755. na »Maloj genealogiji«, portreti oficira, prikaz smotre Draškovićeve vojske s naslikanom najstarijom vojnom glazbom u Hrvatskoj Josipa Kazimira Draškovića). Tada kule dobivaju kruništa, glavna kula dobiva razvedenu lanternu, a oko tvrđave se gradi cinktura obrambenih objekata, zidova i kula. Zapušteni zamak obnavlja 1850—60. podmaršal Juraj Drašković u rezidencijalni dvorac. Obnova je, u duhu romantizma, izvedena u neogotičkome stilu uz istodobnu obnovu čitava okoliša, gdje je uređen park-šuma s rijetkim drvećem, umjetnim jezerom i vrtim objektima. Istaknuti su elementi obnovljena dvorca: ulazna kula s pokretnim mostom i grbom Drašković-Malatinski iz XVIII. st., viteška dvorana s cjelovitim viteškim oklopima iz XVI. st. i zastavama Draškovićeve banderija iz XVIII. st., zbirka oružja s teškim bradaticama (Hackenbüchse), puškama i pištoljima na kolo te tur. oružjem, zbirka portreta Draškovića i njihovih rođaka (Nikola Zrinski) iz XVI—XIX. st., opus slikarice Julijane Erdődy-Drašković iz druge pol. XIX. st., ciklus *Četiri kontinenta* M.

 G. TRBULJAK, *Star i celav traziim galeriju*

Stroya, klavir C. Graffa, očuvana dvorska kuhinja, knjižnica. — U parku je kapela Sv. Ivana (»Januš«) iz 1752. s kasnobaroknim namještajem.

Od 1953. u dvorcu je muzejski postav, koji osim vjerne rekonstrukcije ambijenata iz razdoblja obnove sadrži vrijedne primjerke baroknoga namještaja i sitnih predmeta.

LIT.: *Gj. Szabo*, Spomenici kotara Ivanec, VJHAD, 1915—19, str. 65—68. — *Isti*, SG, str. 87. — *Isti*, Kroz Hrvatsko Zagorje, Zagreb 1939, str. 107—109. — *Z. Munk*, Dvorac Trakošćan, HZ, 1953. — *Ista*, Konzervacija Trakošćana, Zbornik zaštite spomenika kulture (Beograd), 1953—54. — *Z. Munk i V. Leskošek*, Obnova dvora Trakošćan, Vijesti MK, 1954, 5. — *V. Leskošek*, Dvor Trakošćan, u knjizi: Muzeji sjeverne Hrvatske, Varaždin 1956, str. 15—16. — Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj (katalog izložbe), Zagreb 1961, str. 28 i 201. — *D. Baričević*, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. st. u sjevernom dijelu Hrvatskog zagorja, Ljetopis JAZU, 1971, 75. — *L. Šaban*, Glazba u dvorovima Draškovića, Kaj, 1972, 11. — *V. Leskošek*, Trakošćan, Krapina 1978. — *Z. Balog*, Građevinski razvoj Trakošćana, Kaj, 1988, 1 i 2. — *M. Obad Ščitaroci*, Perivoji i dvorci Hrvatskog zagorja, Zagreb 1989. — *Isti*, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1992. — *Z. Bg.*

TRAVIRKA, Antun, povjesničar umjetnosti (Čepin, 22. II. 1945). Diplomirao je 1974. u Zadru, gdje je od 1975. voditelj Galerije umjetnina, od 1980. predavač na Filozofskome fakultetu, od 1991. muzejski savjetnik. Bavi se suvremenom lik. problematikom i umjetnošću XIX. st.; piše predgovore u katalogima (*O. Gliha*, 1978; *Ž. Hegedušić*, 1981; *Portret kroz stoljeća*, 1990; *Tomaso Burato*, 1991). Autor je nove koncepcije zadarskih trijenala »Plavi salon« (od 1977) i »Čovjek i more« (od 1986).

BIBL.: *Likovno stvaralaštvo i likovni život u Zadru 1945—1982*, Zadar 1982. — *R.*

TRBULJAK, Goran, slikar i filmski snimatelj (Varaždin, 21. IV. 1948). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu (1972), gdje završava i studij na Akademiji za kazalište, film i televiziju (1980). Studirao na Ecole des beaux-arts u Parizu (1973—74). Pripada naraštaju umjetnika koji su svoje djelovanje započeli u vrijeme prodora antislikarskih struja i konceptualizma krajem 60-ih godina. Njegov je rad obilježen preispitivanjem vlastita umj. ponašanja i odnosa umjetnik—društvo. S B. Dimitrijevićem osniva grupu »Penzioner Tihomir Simčić« (1969) i izvodi niz uličnih umj. akcija. Objavio autorske publikacije *Artiste anonymes 1972—1976* (1976), *Neobjavljene stranice iz zapisa jednog umjetnika 1968—1978* (1978) i *Zapisi jednog umjetnika* (1980). — Samostalno izlagao u Zagrebu, Parizu, Beogradu, Novome Sadu, Veneciji, Umagu, Dubrovniku, Rovinju i Požegi. Bavi se grafičkim oblikovanjem i fotografijom.

LIT.: *J. Denegri*, Goran Trbuljak (katalog), Zagreb 1973. — *Z. Maković*, Goran Trbuljak, Umjetnost (Beograd), 1974, 36. — *M. Susovski*, Nova umjetnička praksa 1966—1978, Zagreb 1978. — *L. Dražin*, Trbuljak (katalog), Dubrovnik 1989. — *J. Denegri*, Goran Trbuljak, Zaostali radovi (katalog), Beograd 1990. — *L. Dražin*, Trbuljak, Ograničeni radovi (katalog), Požega 1994. — *Ž. Kć.*

TREBOTIĆ, Matko, slikar i grafičar (Milna, 13. I. 1935). Diplomirao na Arhitektonskome fakultetu u Beogradu 1961. Usavršavao grafiku na Visokoj školi za oblikovanje u Essenu. Vlastiti slikarski izraz stvara tijekom boravka u Njemačkoj (Düsseldorf), gdje razmišlja o »izgubljenju zavičaja« (starohrv. crkvice, ant. hramovi, renesansne ruševine). Na njegovim racionalno ustrojenim kompozicijama predmeti su razmješteni u odijeljenim kadrovima kao fragmenti sjećanja, u kojima su povezani tragovi čovjeka i prirode (*Mediteranski krajolik s konjanikom*, 1977; *Dva stola*, 1978; *Pejsaž s presječenim pužem*, 1988). Čvrsti geometrizam kvadrata i trokuta ožvijen je lirskim i nostalgичnim pojedinostima, a slikarska je materija njegovana i pomno obrađena (*Rekvijem*, 1985; *Stari jedrenjak*, 1989). Poč. 1990-ih slika agresivnije i prodornije, stavljajući u prvi plan simbol križa (*Križ za ...*, 1991). U ciklusu *Tragovi*, 1992—94. istom ikonografijom, u hladnoj kromatici, prekriva površinu slike dramatičnim repertoarom rata. Objavio je grafičke mape *Eros i Anter* (1976 — pjesme T. Petrasov Marović), *Otok—Insel* (1978 — pjesme I. Zidić), *Triptih* (1979), *Ploče pamćenja — knjiga poštovanja* (1985), *Ex voto* (1987 — pjesme A. Dedić), *Sve plavo nebeski plavo* (1989 — pjesme J. Kaštelan), *Moj križ svejedno gori* (1991 — pjesme J. Pupačić), *Horizonti* (1994 — s I. Zidićem) i *Sjećanje* (1994 — s R. Marinkovićem). — Samostalno izlagao u Splitu, Zagrebu, Ljubljani, Dubrovniku, Beogradu, Essenu, Düsseldorfu, Baselu, Hamburgu, Kopenhagenu i Rimu.

LIT.: *V. Tenžera*, Matko Trebotić (katalog), Split—Zagreb 1976. — *K. Prijatelj*, Matko Trebotić (katalog), Roma 1977. — *D. Linden*, Tradition und Fortschritt miteinander verbunden. Essener Revue (Essen), 1978, 4. — *J. Depolo*, Matko Trebotić (katalog), Split 1979. — *P. Lüchau*, Matko Trebotić: Erde meine Erde (katalog), Düsseldorf 1981. — *I. Zidić*, M. Trebotić, Düsseldorf 1981. — *V. Bužančić*, Matko Trebotić, Slike 1980—1985 (katalog), Split 1985. — *I. Zidić*, Trebotić, Ljubljana 1988. — *J. Belamarić*, Matko Trebotić (katalog), Zagreb 1989. — *I. Zidić*, Matko Trebotić (katalog), Zagreb 1991. — *D. Glavan*, Hrvatska A. D. 1991 — Trebotić (katalog), Zagreb 1991. — *A. Karaman*, Trebotić (katalog), Široki Brijeg—Dubrovnik 1994. — *F. Vulić*, Matko Trebotić — Tragovi (katalog), Zagreb 1994. — *R.*